

הרבי יוסף רוטמן

בעניין השבת אבידה הכרוך בה איסור

ענף א:

מוקצה בשבת, על ידו וע"י גוי.

מצא ארנקי בשבת אסור ליטלו אע"פ שירא פן יקרדנו אחר. ועיין בバイור הלכה שמסתפק במצבו במקום שבו ישראל מוציאים שם ומגבירו כדי להחזרו אח"כ לבعلוי, אם חותר איסור מוקצת עברו זה, ונשאר בצע"ע. וציין שם לאו"ח (ס"י תקפו"ז סע"י כ"ב) ובביאור הנגר"א (שם) רמשמע דמדמה לתקיעת שופר, רהთם יש מהתרין מוקצת לצורך מצוחה, וח"ה הבי, ע"ש. (ועיין חותם סופר או"ח ס"י ק') דס"ל דמוקצת איסור אף"י לצורך מצוחה. ואף בכלי שמלאתתו לאיסור דשרי לצורך גוף, נוטה דעת פוסקי ומניינו לאסor להגביהו לצורך מצוחה השבתה. ויש לעיין באופן דיש הפסד מרובה דאו התירו לו ע"י עכו"ם, האם חייב גם באבידה להשיבו ע"י עכו"ם, וצ"ע. ועיין מה שאכתב בו להקמן אותן ג).

ב. מחלוקת הרמב"ם והרש"ב"א א' מטלטליין אבידה מוקצת בשבת
הנה בחותם סופר או"ח (ס"י פ"ב) מביא בשם הרמב"ם (זהו ייחידה), דמתיר לטלטל מוקצת בשבת במקום הפסד. וכן במצב מוקצת מותר לטלטלו. (שיטת הרמב"ם מובא בהראותינו בר"פ מי שהחשיך (שבת פרק כ"ד) שמורה לטלטל מוקצת בשבת במקום הפסד או

א. מחלוקת הראשונים האם החיוב הוא בהגביה או בהשבה
יש להסתפק במצוות אבידה שיש איסור בהשבתה ובגון שמצוות צורור בסוף או עט וכדי בשבת, שדברים אלו אסורים משום טלטל מוקצת בשבת, האם מצוחה השבת אבידה שהוא מדאוריתא דוחה איסור מוקצת דרבנן או לא. ובפרט אם הוא יודע ומכיר את בעל האבידה דבואה שיגביה האבידה יקיים ודאי מצוחה השבת אבידה.

ולכארה היה אפשר לומר דוחה תלוי בחלוקת הראשונים בבא מציעא אי מצוחה השבת אבידה הוא מקיים ע"י הגבהה, (וא"כ צריכים להגביה ביד ימין וכמו בכל מצוחה דועשין ביד ימין) בן מובא בנמו"י בשם הר"ן (ב"מ דף ל' ע"א). ואילו רבינו יוסף ס"ל דהגבהה אינה אלא מכשורי מצוחה, אמנם קיים המצוחה הוא בהשבתה ממש. וא"כ לש"י הר"ן צרייך להגביה וללחזיר האבידה, דעשה ול"ת דרבנן, דוחה העשה מדאוריתא את איסור המוקצת שהוא דרבנן. ולרבינו יוסף אסור, מכיוון דהגביה אינה מצוחה, אלא רק מכשורי מצוחה.

אמנם זה אינו כמו שאבאר, דהנה באו"ח (ס"ס רס"ו) פסק המחבר, דאם

בשבת, רהא בעל האבידה מופקע מדין שמירת שבת, וא"כ עשה מדאוריתא דוחה איסור מוקצה מדרבנן. ולפ"ז יש לעין באב שוטה וצוה לבנו לחלל שבת עבורי, דבכה"ג אין האב מהויב בכבוד ח' האם יתחייב הבן לחלל שבת עבורי מצות כבוד אב. וצ"ג. ואולי באב שוטה אין חייב במצוות כבוד אב, ועין ש"ע יוד' בהלכות כבוד אב ואם, ע"ש שכבת ב' טעמי בו, ונפלא.

ג. שיטת הר"ן לאסור טלטול מוקצה בשבת להשבת אבידה
והנה היה אפשר לומר עוד טעם לאסור מוקצה בהשבת אבידה, דהנה בהשבת אבידה מבואר דממוני קודם. והיינו שאין חייב להפסיד אף' שוה פרוטה כדי להציג ממון חבריו. ועין שו"ע חומ' (ס"י רס"ד) מקור דין זה. וא"כ אם על ממוני לא הותר איסור מוקצה בשבת, ב"ש שלל ממון חבריו לא הותר לטלטל מוקצה בשבת.

אמנם יש לדחות דעת ממוני אין שום מצווה, משא"כ בממון חבריו דאי'א מצווה השבת אבידה, ול"ת דלא תוכל להתעלם, והדין דאבידתו קודמת, הוא משומם דבמקום ריש לו הפסד ממון אין עליו חייב השבת אבידה, משא"כ בשבת שאין לו הפסד ממון אפשר שמהויר אבידת חבריו כיון שהורתה לצורך מצווה.

אולם עיין בחידושי הר"ן ב"מ (דף ל' ע"א) על הא דעתא בגין דכהן אינו

במציאות. ועיי"ש ד"א דאף אם מתירה שיגנבו ממוני, מותר לו להחיקו אצלו בשבת, והראשונים חולקים ע"ז וא"כ לפ"ז הרמב"ם יוצא דמהויר אבידת מוקצה בשבת, רהא הורתה במקום הפסד או מניעת רותה. וכותב ע"ז דכל הרשכ"א בתשובות דאסור להגביה מוקצה בשבת להשבת אבידה, דעתא בתשובת הרשב"א (חלק ד' ס"י ק"ד) שモתר להכריו על אבידה בשבת אף' שאסור לטלטלה, משומם דהוי חפזי שמים. ומוכח מזה דאסור לטלטלה אבידת מוקצה בשבת, ולכך הוצרך הרשב"א להתריך להכריו בשבת כיון שאסור לטלטלה בשבת. דאי' סלקא דעתך ד모תר להחיורה בשבת, וא"כ פשיטה דהדייבור מותר, וכי איצטראיך לאשמעין דמותר לומר לחברו מול לי בני מהר. ועין שם בטעם האיסור, דכמו שמצאנו בכבוד אב ואם דאי'ו דוחה שבת ושאר איסורים משומם אתה ואביך חייבים בכבודי, וא"כ hei נמי אתה ובבעל הממון חיבים בכבודי, והיינו דבעל הממון חיב למחול על ממוני בשבת, מכיוון שנם הוא מהויב בשמרות שבת, ומשו"ה אסור לו להגביהו בשבת.

היוiza מזה דבלא טעם הניל דאף בעל הממון חיב בכבוד ה', הרי שהמושא היה חייב להגביה אבידת מוקצה אף בשבת, וא"כ יצא לנו בזה חידוש גדוילadam היה בעל האבידה קטן או שוטה, [ונ גם בשוטה ובקטן יש חייב השבת אבידה, וכਮבוואר בראשונים ובנתיבות (ס"י ר"ס סקי"א) ועוד] יתחייב המוצא להגביה גם

חבריו כנון להגביה ממון שמצא בשבת, שאין דוחין איסור מפני ממון, שנאמר אני השם, כולכם חיбин בלבודך, ע"ב. דלאורה דבריו תמהין, שאם הטעם הוא מפני שאין דוחין איסור מפני ממון, מי מביא ע"ז פסוק דעני השם דכלכם חיבין בלבודך, שלא"ה אין דוחה איסור מפני שאין דוחין איסור מפני ממון, וכדאיתא בגמ' (ב"מ דף ל' ע"א ע"ש). ואילו הטעם הוא משום דכלכם חיבין בלבודך, וכדכתיב החתום סופר הובא לעיל (באות ב') למה לי הטעם ראיין דוחין איסור מפני ממונא, הא גם בכבוד אב ואם לא נדרחה איסורי תורה מפני הטעם דכלום חיבין בלבודך, וא"כ אף אי היה איסור לא גרע מכבוד אב דאיינו דוחה. אמנם לפ"י מה שכחטנו בשם הר"ןathi שפיר, דהא בהא תליא, רמשום הדשה אבידה הוה דין ממון, הרי מוכחה לוותר על ממונו, וזה נלמד מהפסק אני השם דכלכם חיבין בלבודך, ומשום חבי לא רחין איסור משום ממון. ואין זה טעם נפרד, אלא מהמת הפסק ר"אנני השם" דכלכם מוקצת בשחת אי צrisk להגביה ע"י עכו"ם, ולכארה תלוי בחלוקת במשנה ברורה (ס"מ רס"ו) אי מותר לותר לאינו יהודי ליטול מוקצת בשחת, דלהמן"א אסור. והא"ר והרעק"א מקילין בו. וא"כ ה"ג בנ"ד להמן"א אי"צ לומר לעכויים להגביה המציאה. ולהא"ר ולרעד"א מותר לומר לעכו"ם להגביה מציאה בשחת, ואכתי ציע בזה.

מייטמא בבית הקברות להшиб אבידה ראיין עשה דוחה ל"ת ועשה, ועוד שלא רחין איסורה מקמי ממונא דכתב שם, דאפי' ליבא גבי טומאה אלא ל"ת בלבד, איינו ראוי שידחה מפני עשה רהשבת אבידה, רהשבת אבידה ממונא הוא, ואי בעל אבידה לא בעינא מי מחייב לאחדורו, השתא נמי לא מיחדר. דלא אמרין ATI עשה ודוחה ל"ת אלא בכנון מילה בצרעת שלא אפשר דלא לקיים דעתה, אבל הבא, אי אמר לא בעינא מי איתא לעשה כלל, זכ"ש הבא דבשלו איינו מהזיר ואיינו רשאי, דאיינו מהזיר בשל אחרים" כן פסק הרמב"ן זיל.

חוינן מדבריו הקדושים דמצוות השבת אבידה הוה בממון ולא באיסור, ובבעל האבידה מוכחה לוותר על ממונו, במקומות איסור. ומה שמסיק הר"ן וכ"ש הבא דבשלו איינו מהזיר וכי, אפשר לומר דכוונתו, דהיאנו אף אם בעל האבידה איינו רוצה לוותר על ממונו, אף"ה אסור להחויר, משום דכיוון דבשלו איינו מהזיר כ"ש דלאחרים איינו מהזיר. והיאנו בניל רהשבת אבידה יש לה דין ממון ולא איסור.

וויוצא לנו מזה הסבר נוסף בהא רהשבת אבידה אינה דוחה איסורים, והוא משום רהשבת אבידה הוה דין ממון. ועפ"ז נתישב בטוב טעם ודעת דברי השיע"ע הרב במא שכחט בהלכות השבת אבידה (ס"י ד' הלכה מ') דאפי' איסור של דבריהם לא יעשה בשביל ממון

בשו"ע הרב עיי"ש. ולפ"ז יוצא לכארורה דbabiyah שוטה וקטן, חייבין להחזר א"פ בשבת, משום דהא אין חיבור בכבודה, וצ"ע. ד. לפי מה שבתבנו לעיל (באות א') לש"י הפסיקים דלא הותר מוקצה לצורך מצוה (כגון לתקיעת שופר דאסור ליטלן) ב. בתשובה חתום סופר או"ח (ס"י פ"ב) כתוב דשי' הרמב"ם שמהוירין מוקצה בשבת ודלא כהרבה ראשונים. ג. שי' החתום סופר, כי' כל הראשונים שחולקים על הרמב"ם שאסור להחזר מוקצה בשבת, משום שאתה ובעל הממון חיבור בכבודה. וכן פסק

ד. סיכום ענף א'

מצא מוקצה בשבת, האם מותר וצריך להחזרו משום השבת אבידה או לא. א. לשיטת המש"ב (ס"ס רס"ו) מסתפק בוה, ונשאר בצע"ע. (ובביאור הלכה כתוב דאסור ליטלן) ב. בתשובה חתום סופר או"ח (ס"י פ"ב) כתוב דשי' הרמב"ם שמהוירין מוקצה בשבת ודלא כהרבה ראשונים. ג. שי' החתום סופר, כי' כל הראשונים שחולקים על הרמב"ם שאסור להחזר מוקצה בשבת, משום שאתה ובעל הממון חיבור בכבודה. וכן פסק

ענף ב':

כהן בבית הקברות, ע"י שלוחו או ע"י נוי.

hhh את האבידה לבעים. דשכירות פועלם נכללת נ"ב בהשbat אבידה, וכמובואר בנת"י חו"מ (ס"י קב"ח סק"ג) גבי שומר חنم ש策ריך להקדים ברועים ומוקלות אף בשכר, מדין השbat אבידה, עיי"ש.

ו. שיטת הפט"ג שאין יכול הכהן לשולח אחר להוציאיה
ועיין בפרי מגדים או"ח (ס"י רס"ג) שהידריך דין נפלא מאד, גבי מה שבכתב המחבר (שם סע"י י"ז) דמי שקיבל עליו שבת מותר לומר לישראל הבירו לעשות לו מלאכה. ועיי"ש שם בט"ז בארכיות מחלוקת הראשונים בטעם ההיתר, אמר לא אסירין זאת משום שבות. ובפרי מגדים שם כתוב דמדברי הפט"ג אנו למדים שאין אסור אמרה כי אם באופן שאסור לכל ישראל, אבל באופן דבשל

ה. דין כהן בבית הקברות

אי מופקע מחיוב ההשbeta

כהן שמצו אבידה בבית הקברות, מבואר בוגם' (הובאה לעיל אותן נ') דאסור ליטמא ולהחזר, משום דאין עשה דוחה לית ועשה וכו'. וכן נפסק להלכה בשו"ע חו"מ (ס"י רע"ב סע"ב) לגבי פריקה וטعنנה, שם היה הכהן והבהמה רוכצת בבית הקברות, אין מטה מאלה. ויש לחזור האם הכהן מופקע למגרי מדין השbat אבידה ואין חיב לשמר את האבידה מרוחק, או לשכור פועל להוציא את האבידה מבית הקברות (בלא שיפסיד את ממונו, דהיינו שיגבה אח"כ את דמי השכירות מבעל האבידה), או שאין הכהן מופקע מחיובי ההשbeta, רק שאסור לו ליכנס עבר השbat אבידה לבית הקברות, אבל יתחייב לשכור פועל ובודו, כדי

ונתחייב בהשbetaה, ומסרו לאחר שלא מדין שליחות והלך לו, דודאי עבר הראשון על לאו "דלא תוכל להתעלם" אף שהשני החבירו, מכיוון שהראשון לא החבירו.

ג. מחלוקת האחرونים איז יש גם בניו שליחות לדבר עבריה

והנה יש לעיין (גם להפרי מגדים) האם הכהן צריך לשכור גוי להוציא את האבידה מבית הקברות, שאף דבכה"ג לא אמרין שנלוחו במוותו, כמו שכחוב נתיבות (בסי' ק"ה ובסי' קפ"ח) אף"ה אמרין DID פועל ביד בעה"ב, וא"כ לבארה יקיים בו מצוות השבת אבידה ולא יעבור בו שום איסור. דהא אף דעתה שלוחו, אף"ה מעשה העבירה לא מתיחס לשילוח כל שאין כאן מעשה עבירה. אמנם דעת הש"ך (ס"ס שפ"ח) ראי נבי עכו"ם אמרין יש שליח לדבר עבירה לחומרא. ועיין תשובה מהר"ם ש"ק (תשובה ק) שדן בו אי פועל עכו"ם מדין שליחות או לא. עכ"פ אם זה מדין שליחות, גם גוי יהיה אסור לשכור כדי להוציא את האבידה לש"י הפרי מגדים, כמו שכחובנו, ע"ש. ועיין עוד מהנ"א סוף הלכות שליחות נבי פועל עכו"ם בעשיית מעקה וכדו, וצ"ע.

ה. שיטת החולקים על הפמ"ג
אולם שי הפרי מגדים צע"ג, רבל האחرونים חולקים עליו בו, דודאי לא שיק איסור לכהן לומר לישראל ליכנס לבית הקברות שאיז מדין "שליחות" בקידושין ונירושין וכדו, שהעשה עומד

ישראל חבירו מותר, לא גרו בו אמרה. וכותב עוד דלפי"ז מותר לכהן לומר לישראל חבירוليلך למקומם טומאת מת ולהביא לו שם הפטזיו. ובאמת לא חבירו פוסקים מדין זה לאיסור ובcut לא מצאתה, ולטעם הט"ז נכון הוא, משא"ב לטעם בורגנין "לא הוה היתר". ומසיק הפרי מגדים שם, אלא שיש לראות דלבוכ"ע אסור לכהן לשלהק ישראל לבית הקברות מטעם שלוחו של אדם כמוו, וכ"ש למ"ד היכא דהשליח אין בר חובא. נמצא לפיה פרי הפרי מגדים שאסור לכהן לומר לישראל להוציא הפטזיו ממקום טומאת מת משומש שלוחו של אדם כמוו, (והוה כמו שהכהן נכנס למקום טומאה) וא"כ בנד"ד במצוא כהן אבידה בבית הקברות, אין הכהן רשאי לשלהק ישראל להוציא את האבידה ממש, שלוחו כמוו. (ולהפרי מגדים יוצא חידוש נפלא דאסור לכהן לשכור מניין לבית הקברות לתפילה על קברי צדיקים או יאר צייט וכדו, וצ"ע).

והיה אפשר לומר דיבול לשלהק להוציא את האבידה מבית הקברות, ולא מדין שליחות דהינו שיחיה שלוחו, אלא רקקיימים השבת אבידה. אולם אין זה נכון, דאם הכהן נתחייב בחוב השבת אבידה, עליו מוטל החוב להחבירו וא"כ בששלוח חבירו הרי וזה מדין שלוחו של אדם כמוו, ואסור. ואם יתן לאחר להרים את האבידה שלא מדין שליחות, הרי עבר בלאו "דלא תוכל להתעלם". והוה כמו אחד שראה אבידה ברחוב

בפסקים. ולכארה מסתימת דברי ה先后ונים משמעו שסבירו דכהן בבית הקברות הופקע לגמרי מדין השבת אבידה, וצ"ע.

סיכום ענף ב': אף שלכארה היה מהויב ע"י שליח ישראל או גוי, מ"מ מסתימת הפסקים משמע דאינו חייב. ובפרט לשיטת הפמ"ג דלכארה הוא איסור גמור לשלוות, ואף ע"י גוי ייל' דאסור, וצ"ע.

ט. מחלוקת ראשונים
בשני עשין אי דוחין לאו
עיין ריטב"א בב"מ (דף ל"א ע"א) ד"ה לדבר מצוה שヒdish, שם היתה האבידה בבית הקברות, ואמר לו אביו לכחן החור אבידה זו לבעליה חייב להשיבה משום דיש עליו ב' עשין, עשה דכבוד אב, ועשה דהשבת אבידה, וממילא נדחה איסור טומאה מב' העשין. אמנם רשי"י ביבמות (דף ו' ע"א) ד"ה הימطا ועוד ראשונים דס"ל דאף ב' עשין, אינם דוחין עשה ולא תעשה רטומאה.

במקום המשלה, וועשה חלות המעשה בשליחותו, אלא זהה כמעשה קופ בעלם להוציא חפץ ממש, ואין כאן מקום לשיחות לדבר עבירה. ועוד לפ"י מה שכח הנחיבות (ס"י שמ"ח סק"ד)/DDOKAA אם ע"י שליחות נעשה מעשה עבירה כגון כהן שאמר לישראל קדש לי אשא גירושה, שע"י שליחות נתקרשה הגירושה לכחן, וכן אקפי לי נдол שנעשה ישראל מוקף ע"י, אבל באומר לעכו"ם בשל לי בשבת שמותר לעכו"ם לבשל בשבת, שלא נעשה עבירה כלל בוה לא שייך כלל שליחות. וכן כתבו התוס' בב"מ (דף צ' ע"א) ד"ה חסום פרתי, שפשיטה שמותר לומר לעכו"ם אכול נבילה, דהישראל עצמו מותר להכנים נבילה לתוך פיו של העכו"ם, וא"כ ח"נ ישראל בבית הקברות אייז' מעשה עבירה כלל וכלל, דרך לכחן אסור ליטמא, ולא לישראל, וא"כ לש' בוה שליחות לדבר עבירה, וצ"ע.

ולפ"ז יש לעיין בנו"ל (באות ו') אי מהויב הכהן לשלוות ישראל להוציא את האבידה מבית הקברות, או לשבור עכו"ם להוציא מביה"ק, ולא מצאי

ענף ג':

חטיפת מצות השבת אבידה.

מותר לאחר לקידומו ולהחזיר את האבידה, אפשר לומר דחשיב שהחותף המצוה מהראשון דאסור, ובמובואר בחו"מ (ס"י שפ"ב) שהחותוף מצוה

י. האם מותר לחטוף את מצות השבת אבידה
עוד יש לעיין באחד שראה אבידה שמהויב בהשbeta, ועמד להחזיר, האם

הברחות קיומ מזות "עשה" של השב תשיבם, לפני שנוטל את האבידה, ולא מצאנו שהבשר מזוה דוחה "ליית" ועשה". אלא ע"כ מובה מזה שמיד בשרוואה את האבידה נתחייב בעשה ולא העשה, ואפילו אינה בידו, ובכוונתו להרימה הרי"ז מקיים מזות עשה של השב תשיבם). וכן מדריך הט"ז מלשון הרמב"ם דבראייה לחוד נתחייב אלא העשה ועשה.

היווצה מהנ"ל, לד הסמ"ע בראייה לחוד עדיין לא נתחייב ב"עשה" של השב תשיבם, וא"כ גם בשחוטף המזוה וראי שלא נחשב עדיין מזותו, וכל הקודם בה וכלה. אבל להט"ז בשם הנמו"י והרמב"ם שמיד שראה את האבידה נתחייב "בעשה" של השב תשיבם, וא"כ לבוארה כבר נחשב "למצותו", ולباءורה אסור לאחר להקדימיו.

ואconti צ"ע בזה, אף לד הסמ"ע אולי כבר לא נחשב אבידה לנבי החני מכאן לאחר שהראשון רוצח להחוירו, וצ"ע.

סיכום ענף ג' לבאי הדבר תלוי במלוקת, לרעת הסמ"ע מותר ולדעת הט"ז אפשר. ולאחר שהגבינו לבאי לבי"ע אסור.

מחבירו צריך לשלם לו עשרה וחמש. וכן כתוב שם המחבר, דכל המונע הבעלים מלעשנות מזות עשה שהם ראויין לעשותם, וכך אחר ועשה ממשם להבעלים י" וחויבים. אף שמסיק שם המחבר דבזמן זה אין מבני אותו אפ"ה איסור להחטוף המזוה אילא, וא"כ ה"ג אסור להקדימיו, ומילא אין זה אבידה בלבד החני בין שהראשון מחייב כבר בהשbetaה. או דלא דין וזה נחسب מזותו של הראשון, וכל הקודם בה וכלה ולباءורה אחר שהגען לידו, ודאי דין אחר יכול להחטוף ממנו, שכבר נחسب מזוה שלו).

ונראה לומר דזה תלוי במלוקת הראשונים, רנהה בש"ע (ס"י רנ"ט ס"א) כתוב זיל הרואה אבידה ישראל חייב ליטפל בה ולהשיב לבליה שנאמר השב תשיבם, ע"ל. ועיי"ש בסמ"ע (ס"ק א') דכתב זיל דהאי הרואה לאו דוקא קאמר, דהיא בראייה לחוד ליבא עדיין עשה של השב תשיבם, רק "הלאו" דלא תוכל להתעלם", ולאחר שהגבינו נתחייב ג"כ בעשה דהשיב תשיבם. אמן הט"ז (שם סק"א) כתוב זיל דאישתמתיתיה לד הסמ"ע דברי הנמו"י שכותב בפשט דכהן והוא בבית הקברות, זיל, דמייד "שרואה" עובר על "לאו" ועשה" (עיי"ש בנמו"י ובר"ז שם ב"מ דף ל' ע"א) שבזה הם מישבים ההוו אמינה של הגמ' דכהן יהיה מותר ליטמא עצמו להשיב אבידה,دلباءורה הוא אין בהליכה בבית

ענף ד':

איסורים שונים באבידה.

להצליל נחילו, שע"מ בן הナחיל יהושע את האריין, התרם שאני שקווץ רק הענף, ולא כל האילן. וכ"כ במשנה למלך (הלוות איסורי מזבח פ"ז ה"ג סוף טור ב'). ועיין דרבי תשובה (ס"י קט"ז סק"א) דרביא פוסקים דנים לקצוץ ענף אסור, ע"ש.

ו. אסור ליבנס לבית עבדה וריה, או לבית המניינים וכן בסמוך להם ד' אמות כדי להшиб אבידה, וכמבואר בש"ע י"ד (ס"י קמ"ט וס"י קג"ז סע"י ד' ע"ש).

ז. מצא ספרים ובעליהם בחו"ל, אין לשלהם בחו"ל וכמבואר בירושלמי (סנהדרין פ"ג ה"ט), אסור להוציאם ספרים מארץ ישראל בחו"ל. ועיין בש"ת בית רידבאי (ס"י מ') דברzon הזה יש מקילין, כיון דשכיחי ספרים, ובספרים דאיןמצוין אסור.

ח. וכן אם מצא דברים שאסור לקיימן כגון צורות שאסור לקיימן, וכמבואר בש"ע י"ד (ס"י קמ"א) צורת ד' חיות או תבנית מנורה של ז' קנים וכדו, צריך לחסרם ורוק אח"כ להחזרם. (עיין בספר משפט האבידה ס"י רג"ט במצאה משחק בובה של ילדים, דאף דיש שאסורים להחזרם, מ"מ כיון דעתה מהרי"ט י"ד ס"י ל"ה) דמותר להחזרם, צריך להחזרו, ואסור לו לפחות צורתן. וע"ע שם בשם ש"ת שבת הלוי (י"ד ס"י ס"ב) במצאה בגדים בלתי צנועים וכדו, דיש למוכרים לעכו"ם ולהшиб דמייהם, ע"ש ויל"ע, הוא לא כאו' אינו לפי כבודו להתעסק בזה, וצ"ע.

יא. אופנים בהם אין מצות השבת אבידה מכח איסור

א. אבידה עכו"ם אסור להחזרה, מפני שהוא מהזיק ידי עברי עבירה. אבל אם מהזירה מפני קידוש השם, מותר. כמו"כ באופן שאם לא יחויר יהיה חילול השם, מותר להחזרה. (עיין סי' רס"ו).

ב. וכן מומר להכעים ומהללי שבת בפרהסיא, נמי אסור להחזר להם אבידה בעכו"ם. (שם).

ג. חתול רע שמוקם לקטנים, וכן שרар דברים המזוקים, אסור להחזרם. (שם).

ד. מצא חפצא של איסור, כגון שיש בו ריבית, אסור להחזרו, וצריך לקורעו, אף שהמלוה מפסיד אף את הקרן ע"י זה. (חוון משפט סי' ס"ה, סמ"ע סק"ה). וכן כל דבר שיש בו איסור, כגון רדיוי, ועתונאים חילוניים, וכדו, אסור להחזרם. ויש לעיין בחפצא הדיתר כגון עט וכדו, רק שידע שהבעליים כותבים בזה דברים האסורים, או שכותב בזה בשבת, האם מותר להחזרם או לא. ונראה לומר בזה, דלא כארה מותר להחזרו, דהוא דבר המותר ובכל דבר אפשר לעשות עבירות, ואעפ"כ מהזרין, ורק בחפצא שאין אפשרות להשתמש בו כי אם באיסור או כתוב בטוש"ע אסור להחזרו, ולא מצאת ראייה לה.

ה. אסור לקצוץ אילן פירות כדי להצליל אבידת חבריו. (עיין בשאלת יуб"ץ ח"א סי' ס"ז). והוא דקוצץ אילן חבריו כדי

מצוה לפטרו מן המצווה, או לא (עיין שדה חמד חלק ה' כלל מ"ח).

ג'. מצא אבידה, ואם יחויר יהפִיד תפילה הציבור, צריך להחזיר, כיון תפילה הציבור נדחתה מושם הפסר ממון ובמובואר בבאר היטב (או"ח סי' צ' סק"ב), ובמש"ב (ס"ק ג"ט), וא"כ ה"ה צריך להחזיר בשל חבירו. אבל אם בעת שעוסק בתפילתתו מצא את האבידה, פטור, מושם עוסק במצוות האבידה, וכנ"ל. (ויש לעיין אם פטור מן המצוות, וכנ"ל). (ויש לעיין אם בהפסר ממונו היה מותר על ממונו משום תפילה הציבור, האם מהויב להחזיר בשל חבירו ולהפִיד תפילה הציבור).

יד. מצא אבידה ואמר לו אביו אל תחויר את האבידה, פסקו הטوش"ע (ס"י רס"ט) דאפי' אמר לו אביו אל תחויר את האבידה, אלא לך ועשה צורך שעה שלוי, אף"ה לא ישמע לאביו, מושם דכתיב "אני השם" כולכם חיין בברור. ועיי"ש בט"ז שדייק מלשון המחבר דודוקא אם ראה האבידה קודם שצוחה אביו לבבדו, אבל אם בעת שעוסק במצוות כיבור אב ראה את האבידה, פטור להסביר האבידה, הדහוסק במצוות פטור מן המצוות, וכנ"ל, ואין עליו שום חיוב השבת אבידה. (ואף דבחשبات אבידה יש "עשה" "וילא עשה", אף"ה העוסק במצוות פטור, ובמו שמצאננו גבי פרוטה דרב יוסף שפטור ממצוות צדקה בשעיסק במצוות, על אף שיש ע"ז "עשה" "וילא עשה"). ועיי"ש בט"ז שמסיק, ומ"מ אם האב באן,

ט. כשמתחייב בעשיית מצווה, אסור לו לבטל מושם השבת אבידה, אף אם זו מצווה דרבנן (משפט האבידה ס"ס רס"ג ע"ש).

י. זkan ואינו לפি בכבודו, אי"צ להחזיר אבידה. וי"א דיש בו נס אסור להחזיר אבידה (ס"י רס"ג). יא. נשבע שלא להחזיר אבידות, באופן דחלה שבועתו, כגון שככל שלא יהoir נס אבידה עכו"ם דאו חלה השבועה, ולא נחשב כנשבע לבטל המצווה כיון דכלול עוד דברים, אסור לו להחזיר אבידה. וכן אם אסר עליו החפץ בכספי שלא יגע בו, אסור לו להחזיר את האבידה (משפט האבידה סי' גנ"ט). ומ"מ מצווה לחתיר השבועה כדי לקיים המצווה כמו שmobואר במשנה ברורה (ס"י תפ"ה סק"א) גבי שבועה "בכלל" על(acilitat מצה, שיש מצווה לחתירה, וה"ג יש מצווה לחתירה (שם במשפט האבידה). ויש שרצו לומר שאין זה דומה לאכילת מצה, דבמצה יש עלוי חיוב לאכול מצה, ומשו"ה יש לו מצווה לחתיר שבועתו. משא"כ באבידה שאין לו חיוב בכה"ג. אמנם אפשר לומר שנס במצוות בכה"ג אין לו חיוב כיון שאסור לו לאכול, ואעפ"כ יש עליו מצווה לחתיר שבועתו כדי להתחייב באכילת מצה, וה"ג בחשبات אבידה יש עלוי חיוב לחתיר שבועתו כדי שיתחייב בחשبات אבידה, ויש לעיין בו, ודוו"ק.

יב. עוסק במצוות פטור מן המצוות, כגון שהיה באמצע תפילתתו או לימודו פטור מן המצוות, ובהליכה לדבר מצווה, נסתפקו בו האחרונים אי חשיב מעשה

محויב למוחל הוא משום חיובו "דלא תוכל להתעלם", ולא משום חיובו דבן, ולכון כשהוא שם אפי' שהוא באופן שא"ע להחויר בעצמו, בונן וקן ואינו לפי כבודו, אף"הمحויב למוחל לבנו, כדי שתקיים המזווה ע". והוא דמסיק הטעם משום דכולכם חייבין בכבודו, ולא כתוב הטעם משום דלא תוכל להתעלם, ר"ל דכיוון דכולכם חייבין בכבודו, משועה צריך למוחל על צרכיו, ויעשה ע"י בנו חפצי שמיים, ונפלא.

הוא מחייב למוחל לבנו שבטל מלאכתו וישיב אבידה, או ישיב הוא עצמו, משום דהא אמרינן "אני השם" כולכם חייבים בכבודי (אף דעל הבן עצמו אין שם חיוב השבת אבידה, וכן'). ולכארה צע"ג,adam האב מהויב למוחל על כבודו כדי שננו יכול להחויר את האבידה, א"כ אף באופן שאין האב שם, נמי יפקע חיוב כבוד האב של הבן, ויתחייב להחויר את האבידה, ומ"ש אם האב שם או לא. והנראה לומר בכונת חט"ז דהא דהאב

ענף ח:

הצלת ממון מהפסה, וחיוב הטרחה באבידה.

ישראל חייב ליטפל בה וכוכו, דרוקא כשראה בשיעור ראייה דהינו תוך רס"ו אמה ובי' שלישי אמה, ובמבחן גנמי ב"מ דזה שיעור ראייה, וכן מבואר בוגר בטוש"ע סי' ערך"ב (סע"י ח') גבי פריקה, סמכו עצם על השיעור שכחתו שם, ע"ב. ווועא מזה, דאם ראייה אבידה רחוק יותר מהשיעור הנ"ל אין חיוב להשיבת, אף דיש בו הפסד לחבריו. וחווינן מהכא דאין מהויב משום השבת אבידה למנוע כל הפסד ממון לחבריו, ואף שאינו בכלל כי תרא אבידת אחיך, תיפוק ליה שמהויב למנוע הפסד לחברו, וצ"ע.

יג. אי חייב לטrhoת באבידה שבعلיה לא היו טורחים עבורה
ברין השבת אבידה יש שרצו להרש שאמ הבעליהם עצם לא היו טורחים לכלת עד האבידה, בשתייה במקום

יב. האם בחפץ עכו"ם שישראל שומרו יש חיוב השבת

עיין בפתחי תשובה (סימן רס"ו סק"א) שהביא בשם חידושי רע"א בב"מ (דף כ"ב ע"ב) שכתב בראובן שהיה שומר של עכו"ם באחריות שמירה, ונارد ממנו החפץ, דהיה נראה בנסיבות שיש על המוצאו חיוב השבת, אף דגוף החפץ של עכו"ם מצל את היישראל מן החפסה שלא יצטרך לשלם. אמן כתוב רע"א שהבירו יידי רחוב מו"ה ישראל נ"י מפקפק בדבר, דמי"מ יש לומר דהך חפץ לא מיקרי אבידת אחיך, ונשאר בצע' לדינה (ורוצה להביא ראייה לדבריו ע"ש). היוצא מדברי רע"א שמסתפרק אם יש מצוות השבת אבידה להציג ישראל מהפסד ממון. ואולי אפשר להביא סmek לדברי ר' ישראל, דרב"ח (ריש סימן רנ"ט) כתוב על הארכט הטור והמחבר הרואה אבידת

בנפרד לו חפץ סתום, אף שהוא לא היה טורח עבור החפץ לא מצאנו שנפקע בכח"ג מהיקוב השבת אבידה (וכמו שאם היה בעל החפץ אדם בלתי אחראי, ודאי ראין המוצא יכול להפקיד אבידתו בידי מישחו שעינו אחראי בטענה שגם בעל האבידה אינו אחראי).

סיכום ענף ח' א. הצלת הפסק חברון, לרע"א חייב מדין השבת אבידה, וו"ה. ב. אף שהבעליים לא היו טורחים עבורם, לא מצאנו שיפטר.

רחוק וכדו, אין חייב המוצא לטrhoה אחרת. והביאו ראה לזה ראה מנתיה"מ (ס"י רס"א סק"א) שכותב שם דאם נתן חפץ ביד קטן חשיב ליה אבידה מדעת לעניין שהנותל מן הקטן אי"צ לשומרו יותר מהבעליים, יוכל להחזירו לקטן, וא"כ הכא נמי אי"צ לטrhoה על חפץ חברו יותר ממה שהבעליים טורח עליו. אבל לבארה אי"ז דומה כלל, דהכא שאני בין שמסרו להדייא ליד קטן שא"י לשומרו היטב, והוי כהפרקיו קצר לעניין זה שא"צ המוצא לשומרו יותר מבעלין, אבל

ענף ו': איסור שקר.

לו, ואם יאמר שזה של חברו לא יהויר, האם יותר לו לשקר לעכו"ם. וכן יש להסתפק בכלל הנ"ל דاتفاق אם יותר איסור שקר, האם יהויב לשקר עבור זה.

**טו. שיטות הראשונות
באיסור אמירת שקר**
הנה באיסור אמירת שקר נשנו כמה שיטות. א. שיטת הסמ"ג (עשין ק"ז), הסמ"ק (מצוה רב"ז) ועוד ראשונים, דאיסור מדבר שקר תרחק אסור מדאורייתא, גם במילוי דעלמא (הינו אף באופן שאינו מזיך בזה לחברו בנופו או בממוונו). ב. שיטת הרמב"ם (הלוות דעתו פ"ה) ושיטת רבינו יונה בשער תשובה (שער שלישי, סע"י קפ"א) ופי' על אבות (פ"א משנה י"ח), וס' יראים

יד. השבת אבידה במקום שצורך לשקר יש להסתפק האם מותר לשקר על מנת להшиб אבידה לבעליה. וכן אם שחנה את רכבו במקום שמותקן שם מכשירים שצרכיים לשים בהם כסף עבור חניה, אולי בעל המבונית לא הכנסים כלום. לאחר זמן עבר שם פקה עירוני ורצה לקונסו וראהו אדם אחר, האם מותר לו להציגו עצמו בבעל הרכב ולומר לו שיזיינו שם תיבוף, וע"ז ולא יקנס בעל הרכב, או דלמא שלוא הותר לו איסור שקר עבור זה, וכן שמצינו שלא הותרו איסורים אחרים עבור השבת אבידה, כגון בחן בבית הקברות או שמצא מוקצה בשבת, וכרכחיבנה לעיל. ובמ"כ יש להסתפק באופן שראה אבידת חברו ביד עכו"ם, יודע שאם יאמר לעכו"ם כי חפזו הוא הרי יחוירנו

בדברי שקר ועלמא עוברים על דבר שקר תרחק. וכן כתב להריא בפתחה לשמייה"ל (עשין י"ג), שהמערב איסור שקר בתוך הלשון הארץ שלו עובר על דבר שקר תרחק, ועיין שם שכתב דהוא איסור דאוריתא לכל הדיעות, וצע"ג. ע"ז אפשר לומר דהא מירוי בשקר בלשון הארץ, דהינו מזיך לחברו, או מצער לחברו, ומושׁו"ח אסור מן התורה וכו"ע. אבל בסתם שקר שאין עשו רעה לחברו, אפשר שאין איסור מן התורה, ויש לעיין בו. ומובאар בספרים, דאף באופן שאין בו איסור מן התורה יש להתרחק מזה מהמת מאיסתו, שהשקר מאפייל ומהשיך אור נשמה האדם וימנע ממנו מלידבק במקורה הראשון הוא ה' אלוקים אמת, ומתקצין ימי ע"ז זה, ורמו לו, מדכתייב בדבר שקר תרחק, וספיק ליה נקי וצדיק אל תחרוג, ומונגה הוא עד מאה.

טו. כמה אופנים בהם התירו לשקר אמנים יש לעיין דנהña מצינו בח"ל הרבה מקומות שהתירו לשקר ונצין כמה מהם.

א. הנ"מ ביבמות (דף ס"ה ע"ב) אמר רבי אלעאי משום ר' אלעזר בן שמעון מותר לו לאדם לשנות מפני דרכיו שלום, שנאמר, אביך צוה לפניך מותו לאמר וכו' (ויעקב לא צוה ושינו מפני השלום). ר' נתן אומר מצוה לשקר מפני השלום. וכן פסקו שם הר"פ והרא"ש ועוד ראשונים. גם הח"ח הלכות רכילות (כל' א' סק"ד) כתוב שמצויה לשנות משום דברי שלום.

(מצוה ר'לה) ועוד ראשונים שאין אישור שקר מדוריתא רק באופן שמייק לחברו בגופו או במומו וכדו', ובלא"ה אין. ג. דעת הגראי"פ פערלא (ביביארו לספר המצוות לרס"ג ח"א דף קני"ע"א) והאבן עורה (משפטים כ"ג, ז), וכן משמע מהמסלת ישרים (פי"א) דהפסיק של דבר שקר תרחק, מירוי בדיין שעדים ולא בשאר אדם. ועיי"ש, שכתב דדבר שקר תרחק לא מירוי אלא דומיא דסיפה דקרא דכתייב נקי וצדיק וגנו, דהינו בדיינים, ומשום דעת' זה יוכלו לבוא להרוג נקי וצדיק, אבל בשאר דברים לא. והוסיף הגראי"פ פערלא זיל דאפי"י איסורה דרבנן אין בזה, רק שזה בשאר מידות רעות שציריך להתרחק מהם. וועיין במסילת ישרים, דאע"ג דבשאר אדם אין בזה איסור אף מדרבנן, מ"מ לתלמיד חכם אסור מדרבנן ואפי" בימי דעלמא).

ובדעת הח"ח, לבוארה יש סתירה בדבריו דבספר משנה ברורה (ס"י קני"ס ק"ד) מביא כמה מצוות תדריות, עשין ולאוין שימושות על האדם לעשות וליזהר בהם בכל עת, ואין מובאות בשו"ע וכן כמה הנחות טובות. ועיי"ש בארכות שמביא הרבה דין, ומוכיח מקרה מצוה על אדם לאחוב את כל אחד מישראל כגופו, שנאמר אהבת לרעך כמוך וכו', ובסוף כתוב זיל וכו' ירחק משקר בחכליות הריחוק, וכו', ע"ז לא מביא קרוא דדבר שקר תרחק, ומוכיח מזה לבוארה דס"ל DST שקר אין איסור מן התורה. אמנים בספריו חובת השמירה (פ"ב) בהג"ה כתוב זיל אף

ב' ביאור האיך הוציא ר' יהושע בן חנניה שקר מפיו שכבר סעד בבודה.

ג. בוגם' יומה (דף פ"ג ע"ב) איתא דרבנן יהודה ור' יוסי שהפקידו ממונם אצל בעל אושפזיא שנתארחו אצלו, לאחר השבת כפר ואמר להד"מ, ראו על שפמו עדשים והבינו שאבל היום עדשים, הלוכו אצל אשתו ואמרו שבעה אמר שתנתן להם הפקדון וננתנו סימן שאבל היום עדשים. וכן נפסק בש"ע ח"מ (סימן שם"ט וע"ש בסמ"ע סק"י) דמותר לשקר על מנת להוציא בקב' מיד הגנב, וכן בכאן צ"ע.

ה. איתא בנדרים (דף נ' ע"א) רבינו עקיבא איתתקדש ליה ברהא דכלבא שבוע, ועיי"ש, דהדרא הנאה מכל נכסיו, והיו ישנים בין התבון. ואთא אליו ואידמי ליה באנשא וכו' ועיי"ש דאליהו אמר ליה דاشתי ילדה בן ואין לי תבן לחמהה, ובזה פיים ר"ע לאשתו, שיש עניים יותר מהם, עי"ש. וצ"ע הייך הוציא אליו שקר מפיו (ואולי אפשר' לרהייה מלאך דמותר לו לשקר, ויל"ע בזה).

ו. וכן בסנהדרין (דף נ"ב ע"א) איתא דמותר לקרוא לרשות בן צדיק, רשות בן רשות, כדי שע"י זה יתרחקו ממנה בנ"א מבואר ברבינו יונה (ש"ג מאמר ר"ח) דעל רשעים מותר לדבר לשחר ושקה, שווה לתועלת שיתרחקו מהם, ע"ש.

ז. וכן מצינו שתיקנו ח"ל (ברחות י"ז ע"א) לשבח כליה בשעת החתונה ולומר כליה נאה וחסודה, ואע"פ שאינו כן. וכן שם בלוקה מכך רע מן השוק באופן

ב. בוגם' בבא בתרא (דף ח') רבינו פתח אוצרות בשני בצורת, אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה וכו' אבל עמי הארץ אל יכנסו, דחק ר' יונתן בן עמרם ונכנס. אמר לו רבינו פרנסני, א"ל בני קריית, א"ל לאו, שניית, א"ל לאו וכו', ועיי"ש בוגם' ששקר שלא רצה להנות מכבוד תורה, וצריך ביאור האיך הוציא שקר מפיו.

ג. בוגם' ב"ב(דף ט"ז ע"א) דרש רבא מי דכתיב ברכת אובד עלי תבואה, ולב אלמנה ארנית. ברכת אובד עלי תבואה, מלמה שהויה (איוב) גול שדה ליתומים, ומשביחת, ומהזירה להם. ולב אלמנה ארנית, דכל היכא דהוה אלמנה ולא הוה נסבי לה הוה אויל שדי שמייה עילוה והוה אותו נסבי לה, ע"ש, וצ"ב האיך איוב הוציא שקר לומר שהיא קרובתו כדי שת נשא.

ד. איתא בירושלמי שקלים (פרק ה"ד) אמר ר' יונה אשרי נתן לדל אין כתיב כאן, אלא אשרי משכיל אל דל, זה שהוא מסתכל במצב האיך לעשו. כיצד היה רבינו יונה עושים, כשהראה עני בן טובים שיריד מנכסיו, היה אומרبني בשכיל ששמעתה שנפללה לך ירושה במקום אחר טול וכו', וצ"ע האיך הוציא רבינו יונה שקר מפיו.

ה. בעירובין (דף נ"ג ע"ב) איתא דר' יהושע בן חנניה נתארח אצל אכسانיה אחת, והביאה לו פולין עם מלך יותר מדאי, ולאחר שטעם משך ידו מוה, אמרה לו, רבינו מפני מה איןך סוד, א"ל כבר סעדתי מבעוד יום, וכו' וכן בגין ועוד מקומות, שモתר לשנות, וצריך

מסכת פלונית, יאמר לאו, **אעפ' שידוע משום ענוה**. ובפוריא, משום גנאי, שאם שאלוחו אם שכבה על מיטה זו, יאמר לאו, **שמעת תוננה, עי"ש**. ועיין שם עוד ב Maharsh"א שפרש בפוריא, **עפ"י הגמ'** ב מגילה דחיב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן וכו', עבידי רבנן דמשנין לומר דלא ידע, גם אם הוא אינו מבוסם כ"ב וידען וב敖שפיוא, אם שאלוחו אם קיבלו אותו בסבר פנים יפות, יאמר לאו, כדי שלא יקפיצו אנשים שאינם מהוננים ויכלו ממינו, ע"ש.

ובן כתב רבינו יונה בשעריו תשובה (שער השלישי קפ"א) זויל וזה החלק התיירוחו לקיום מצוה ודרישת טובה ושלום ואמרו כי מותר לשבח הכללה לפני החתן ולא אמר שהיא נאה וחסודה ואעפ' שאינו בן ואמרו (יבמות דף ס"ה ע"ב) מותר לשנות בדברי שלום שנאמרabic' צוה לפני מותו לאמר בה תאמרון ליסוף וגוי עכ"ל. ובן מובא באורחות צדיקים שער השקר, ע"ש. ובספר הצדיקים (סימן תרמ"ב), ובפלא יועץ ערך שקר, ועוד פוסקים, כי התיירו חכמים לשקר כדי לעשות שלום בין אדם לחברו, או כדי לקיים מצוה, או כדי שלא יתביש חברו וכדו'.

יב. הקושי בשיטת הסמ"ג
דאסור לשקר מדאוריתא
הנה מכל הניל' מבואר דמותר לשנות
מצאות או משום ענוה, או למנוע היזק
ממונו, או של חברו, או שלא יתגנה,

שאין הולך יכול לחזור בו, ישבחן בעינוי כדי שלא יהיה לו לך עצב במקחו. חיון מזה דמותר לשקר כדי לשמה אנשים. אמן ע"ז יש לעין דינה במורaben העור (סימן ס"ה) פסק דמותר לומר שהוא נאה וחסודה ואפי' שאינה נאה. עי"ש בפרישה שהקשה דהא כתיב "מדובר שקר תרחק". ויישב דנו כל לומר שהוא נאה במעשהיה. ולכארה נראה דבריו דבלא"ה אסור לשקר ולומר כלה נאה וחסודה משום אייסור "מדובר שקר תרחק". וכן כתוב הבית שמואל שם ע"ש, ובעין זה כתוב החט"ז, דאי"ז שקר דעתל הבעל היה נאה וחסודהadam לא היה מוצאת חן בעינוי לא היה נושא. וצ"ע דהא מכל הניל' מוכחה שמותר לשקר משום מצוה, וא"כ אמאי צרכיהם האחרונים לומר דמיירி באופן שאין זה שקר, ומשם נאה במעשהיה וכדו', אף' בלא"ה מותר לשקר משום שמחת חתן. ואפשר לתרצ' דאמת דמותר לשקר משום מצוה או משום דברי שלום ובנ"ל, אבל הכא היה קשה אמאי התיירו לו לומר שקר, הלא יכול לשתוκ מיניה ולשמחה בדברים אחרים, ולא בשקר דוקא. ולכון תירצ'ו דין זה שקר ממש, ובנ"ל. אבל באופן שמכורה לשקר כדי לקיים מצוה או מפני דברי שלום וכדו', אף' שקר גמור גמי מותר.

ובאמת נפסק בש"ע ח"מ הלכות אבידה ומציהה (ס"י רס"ב סע"י ב"א) שתלמיד חכם משנה בדברי שלום ובני דברים: במסכת, בפוריא, וב敖שפיוא, והוא מגמ' ב"מ (דף ב"ג ע"ב). במסכת משום ענוה, שאם שואלים אותו אם יודע

אפשר לומר דבריו דביוון דגילתת תורה הדאיסור הותר מפני השלים, א"כ התירתו גם בשאר דברים. יותר נראה לומר דגilio התורה הוא דמות לשנות על קיום מצוות, ודרך שלום הוא ג"כ מצוה "ואהבת לרעך כמוך" לא תשניא את אחיך בלבך" וכו'. ועוד אפשר לומר דעתו שלום יכול לקיים מצוות בשם, דעת מחלוקת אי אפשר לקיים מצוות השם ברואו, שambilו מהתורה וממצוות, ונורם ללשון הרע ושקר ועוד עבריות חמורות ח"י, וא"כ גilio התורה הוא כדי לקיים מצוות השם בשלמות משווה התירו חז"ל לשנות גם בשאר דברים הנצרים לקיים מצוות השם בשלמות, וכג"ל והפלא לפלא. (ולבאו צ"ע דהא בש"ך הו"מ (סימן ע"ה סק"א) מבואר להדריא אסור לשקר אף להציג לנו מהפסד וזיל: כגון מי שהיה נושא בחבירומנה, לא יטענו מעתים כדי שיזודה במנה וכו', עי"ש עוד במא דוגמאות שאסור לשקר כדי להוציא ממונו, ומקורו מג' שבאות (דף ל"א) והנ"ל. ונראה לומר דהתם שאני כיוון דהו בית דין, ואסור לשקר אף להוציא ממונו (וכמש"כ לעיל אותן ט"ו) ובזה כו"ע מודנו.)

יט. בנידוד אי הותר לו לשקר ולפי זה אם יכול לקיים מצוות השבת אבידה ע"י שיקר, יוכל לשקר. וכך במקרה דנן (חווא באות י"ד) יוכל לשקר לפחק ולומר לו שהרכב הוא שלו, ולמנוע ע"י כך קנס מבעל הרכב. ובן אופן שראה גוי לוקח אבידה חברו,

ובן לקיים מצוות עדרה בשלמות בלי לביש את המקבל, ובן לשמה אנשים וכדו. ובאופן צ"ע האיך התירו לשקר שהרי לא מצינו שנרכה שם איסור אף מדרבנן מפני כל הנך טעם. ובשלמה לדעת רבינו יונה (חווא לעיל דאין איסור מדורייתא לשקר באופן שאין מזיק לחברו, או אף מדרבנן אין איסור וכג"ל, וא"כ שפיר, דהתירו חז"ל, בכמה מקומות לשנות. ובן כתוב הרבינו יונה בשער תשובה (שער נ' סי' קע"ח) דבmeshker ואין הפסד לוולטו, התירו לו לקיים מצוות, ודרישת טובה ושלום, ע"ש. (ולמדו זאת מדגילתת תורה אביך צוה לפני מותו וכו' (חווא לעיל אותן ט"ו) שמותר לשנות מפני דרכי שלום, מוכחה הדאיסור לשקר לא היו בכ"ג. אבל לשוי הסמ"ג והסמ"ק ועוד ראשונים, דס"ל דבכל גווני איבא איסור דאוריתא, יל"ע האיך התירו חז"ל לשקר ולשנות במקומות מסוימים מה שלא מצינו באיסורים אחרים.

יח. ישב בשיטת הסמ"ג והנראה לתרין דהנה ביבמות (דף ס"ה ע"ב) (חווא לעיל אותן ט"ו) איתא שם דהתירו לשנות מפני השלים דכתיב "אביך צוה לפני מותו לאמור וכו', א"כ שפיר מותר לשנות מפני השלים, דהא התורה התירה. ועי' דהוה גiley ד"մדבר שkar תרחק" הותר בכח"ג. ואית הינה מפני דרכי שלום, אבל היאיך התירו לשנות לדברים אחרים, כגון לקיים מצוות, או משם ענה וכדו, וכג"ל. והיה

אבידה. ויש שרצו לחלק דאין והモכחה משוי רשי' שהיבים לשקר כדי להסביר אבידה, דהבא שאני כיון שעל ידו נגרם ההזק, ומשו'ה חייב לשקר, אבל בסתם אבידה לא.

כא. תולה דין והמחלוקת הראשונית בגדרי איסור שקר

והיה מקום לומר שנוף השאלה האם מותר לשקר לקיים השבת אבידה וכドוי, או חייב לשקר, תלוי בחלוקת הראשונית הניל (באות ט"ז). דרישת הראשונים שהאיסור הוא בכלל גונני מן התורה אף באופן שאין מזיך לחבריו, א"כ אפשר לומר דחויל רק גילו לנו שמותר לשנות בנסיבות מסוימים, ולא שמהוביים לשנות. אבל לשאר הראשונים דס"ל אין איסור מן התורה לשקר באופן שאין מזיך לחבריו וכドוי, א"כ אפשר לומר דבקיים מצווה חייב חוויל לשנות לקיום המצווה, דהא אף بلا גינוי התורה דמותר לשנות לדרכו שלום מותר לשנות, וע"כ הנילו הוא חייבו.

כב. יישוב דברי הרמב"ם

דאיינו חייב לשקר
אמנם לפ"ז יוצא דלהרמב"ם דס"ל לעיל (אות כ') שאין חייב לשנות, רק שיכول לשנות אם ירצה, היה צריך להיות איסור שקר הוא בכלל גונני מדורייתא, וזה אינו, דהא הרמב"ם גופא ס"ל (הוא לעיל אותה ט"ז) אין איסור שקר מין התורה רק באופן שאין מזיך לחבריו, ע"ש.

モותר לשקר ולומר שזה שלו כדי להוציאו מהני ולהחזירו לבעלים, ואין עליו שום איסור.

אולם יש לעיין אם בכח"ג דמותר לו לשקר להסביר אבידה, האם גם מהוביים לשקר, ואף במקום שבמונו היה מהמיר ולא משקר, מ"מ הכא מהוביל הוא מדיני השבת אבידה. או דילמא שיכול להחמיר על עצמו ולא לשקר. וויל"ע באופן שאין ברור לו שע"י שיישкар יציל את ממון חבריו מן ההזק האם מותר בכח"ג או אף מהוביל ובנ"ל, או באופן כזה אסור, עצ"ג.)

כ. מחלוקת הראשונים בהא

דת"ח משנה בדיבורו
והנראה בוה לומר לפי מה שמכואר בחו"מ (ס"ס רס"ב בפרישה ובסמ"ע שם) בהא דת"ח משנה בני דברים, מסכת פוריא ובאושפזיא, (הוא ליעיל אותה ט"ז) שנחלקו בוה הרמב"ם ורש"י בפי הגמרא דלהרמב"ם לית בהשינוי צד מצווה, אלא מותר לשנות בהם כי הם דרך ארץ. ולרש"י יש בוה משום מצווה. והיינו דלהרמב"ם התירו לשנות, וא"ז חיוב. משא"כ לרש"י מהוביל לשנות. ובאושפזיא פירש רש"י שם בגמ" ב"ט (דף כד ע"א) שמשנה כדי שלא יקפקזו בו בני אדם שאינם מהוננים לבא תמיד עליו "יוכלו את ממונו", ע"ב. והיינו שיש בוה גם השבת אבידה שלא כלות את ממונו. וא"כ יוצא דבנד"ד להרמב"ם אף דמותר לשקר, מ"מ אינו מהוביל. משא"כ לרש"י יתחייב לשקר כדי להסביר

אף"ה מהזירין לו אבידה בט"ע, משא"כ אם ישנה בהרבה דברים אף באופן המותר, לא, וכג"ל. ודלא כפרישה הובא לעיל אות ב') שבתב בדעת הרמב"ם דהוא רק רשות מרכבת בלשון "ואמור", ולא כתב שם ישאלחו י"אמור", דהוה לשון חיוב וכמו שפי' רשי". דלפי מה שבתבנו לא מוכח מידי, הרמב"ם לא כתב כאן דין החיוב לשנות, רק כתב דת"ח אפי' כבר שנייה, עדין אפשר לסוך עלייו ולהזכיר לו אבידתו בט"ע, ונפלא מאד. ג. עוד אפשר לומר דاتفاق אם נאמר דאייסור משקר באופן שאין מזיך לחברו לא הוה מדאוריתא, אפ"ה במקום מצוה לא חifyבו לשנות רק התירו לשנות, דגilio התורה לשנות בדרך שלום לא הוי עיקר, רק אסמכחה, דא"צ קרא שמה"ת מותר לשקר אף ללא תועלת אם אין מזיך לחברו, ומ"ש"ח ס"ל רק דמותר לשנות. ואפשר להוסיף עוד שזה גופה גילה בקרה דין אייסור לשקר בכל גונו, ומשו"ה מותר לשנות בדברים מסוימים, בדרך שלום וקיים מצוות ובדו. משא"כ להסבירים דאייסור שקר הוא מדאוריתא בכ"ג, א"כ במקום מצוה שנילתה התורה שמשנים, היינו משום דיש חיוב לשנות, דאל"כ הרי הוא בכלל האיסור שקר, ואכתי יש לפקפק בוז.

אמרתי בוז פרפראה נאה דהנה בהא דהתירו חז"ל לשנות מפני דרכי שלום, היינו כדי למנוע מחלוקת בין אדם

ונראה לבאר בוז כמה מhalbכים. א. דעתין בהרמב"ם (הלו' גוילה ואבידה פ"יד הי"ג) שמפירוש הא דמשני באושפיזיא, הוא כדי שלא יטריחו על זה שנתארה אצלו, ע"כ. ולא כתוב בפירוש רשי' (הובא לעיל אות ב') שהטעם באושפיזיא הוא משום "שיתלו את ממונו", וכותב רק משום למנוע טרחה מחייב. וא"כ לשיטתו לא הוי מטעם השבת אבידה, דין מונע מחייב הפסד ממונו, ומ"ה ס"ל שם דהוי רשות ולא חובה. אבל באופן שמנע הפסד מחייב, אפשר לומר דiodה לרשי' דחייב לשנות, ומ"מו שבתבנו. ב. ועוד נראה לומר דהנה צ"ע אמאי הובא בגמ' בהני תלת ملي עבידא רבנן דמשני במליהו, והיינו דاتفاق אם משנים בגין דברים אלה מהזירין להם אבידה בטבעת עין, הלא מצינו כמה וכמה דברים שאפשר לשנות בהם (הובא לעיל אות ט"ז בארכיות) א"כ אמאי נקטו דוקא hei נ'. ועוד נראה לומר דבאמת אין חילוק בין hei תלת ملي לבין שאר הדברים דמותר לשנות, אלא שאם ישנה בכל הדברים, בין דכתיב "למדו לשונם דבר שקר" זווה קאי גם על אופן המותר וכמボואר במהרש"א יבמות דף ס"ג), א"כ מחייבין לחושש أولי ח"ו נתרגל לשונו דהת"ח לדבר שקר ותו א"א לסוך עליו להזכיר אבידה בט"ע, משא"כ אם משני רק בהני תלת עבידי רבנן דמשני, לא היישין שנתרגל לשקר. ועפ"ז מודיעק לשון הרמב"ם דכתב שם או שנתארה אצל שמעון "ואמר" אצל ראובן אני מתארה, עי"ש. דاتفاق אם כבר שנייה,

אכורי מלמהול אם לא שמכoon לטובה המבקש מחילה. עי"ש במשנ"ב כדי שיהא נכנע לבו העREL. ולא יריגל בכור, ומ"מ מלבו צרייך להסיר השנאה ממנו אחרי דברמת ביקש ממנו מחילה, ע"ב. ומשמע דר"ל דआ"ג שמחל לו, יכול לומר לא מחלתי לטובתו. דמותר לשנות לטובה חברו להכנייע לבו, והיינו שמותר לשקר בשbill קיום מצוה, וכן".

לחבירו, ובמו שמצינו אצל אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום. וmobא בחוז"ל שהיה מניע לכל אחד ואחד והיה מפייסו בדברים, ואומר לו שמעתי שהברך מתרת על מה שעשה לך ורוצה לבקש סליחהך, וכן היה אומר לשני, ובזה היה מרבה שלום, אף ע"י שקר לכארה.

כג. האם מותר לשקר לדרכי שלום כشنורם רעה לאחר

כד. סיכום ענף י'
לסיכום לגבי מצוות השבת אבידה לכ"ע מותר לשקר. ולדעת רשי"י אף מהויב לשקר כדי לקיים מצוות השבת אבידה לבעליים. ואפשר דגמ להרמב"ם הרין הוא שמחוייב, וכן"ל (באות ב"ב). וכן נראה מקיזור פסקי הרא"ש יבמות (דף ס"ה ע"ב) וברי"ף שם.

ויש לעין האם מפני השלום מותר לשקר גם באופן שהשקר יגרום רעה לחבירו, כגון חבורת אנשים שמתקוטטים וע"י שישייר ויגרום רעה לאחד, תשיקות המריבה, האם גם בכח"ג מותר לשקר או לא. ואולי אפשר לתלוותו במחולקת הראשונים הניל' (באות ט"ז), דהיינו הראשונים דאיסור שקר הוא בכ"ג אף באופן שאין מזיק לחבירו, א"כ גiley התורה שצרכיהם לשקר מפני השלום הוא אף באופן הניל', ומותר, דמה"ת לחלק. משא"כ לשאר הראשונים שאיסור שקר מן התורה הוא רק באופן שאין מזיק לחבירו, א"כ לבארה יהיה אסור לשקר, דהתירו רק באופן שאין מזיק לאף אחד, ובמו באחי יוסף, שאין מזיק לאף אחד. אבל באופן שאין מזיק לחבירו, דע"ז אסור מן התורה לשקר, מה"ת שהיה מותר לשקר ולגרום רעה לאחר, וצ"ע.

ולענין איסור אמרת שקר, יוצא ג' שיטות א. אסור בכל גווני מן התורה לשקר, ואפי" במקומות שאין מזיק לחברו. ב. אסור לשקר במקומות שמייך לחברו מדורייתא, ובמקומות שאין מזיק לחברו אסור מדרבנן. ואפשר דאף מדרבנן מותר, וכן דעת הגראי"פ להרדייא ועוד פוסקים ורב מושם מידות רעות אסורה, וכן". ג. איסור "מדבר שקר תרחק" הוא ואורה לב"יד ולעדים, ולא לשאר אדם, ולכו"ע מאום הוא ומוננה עד מאום, וכן".

ולפי הניל' מבואר היטב הרמ"א באו"ח (ס"י תר"יו ס"א) זו"ל והמוחל לא יהיה

ענף ז': עדות שקר

mobaa b'veitor ha'ger'a (psi' k'a sk'n) deruta ha'rashonim b'sognia da'i p'ikha hova, v'co sh'motar le'skar sha'in lo m'mon' b'di li'hinenu mahp'sed. ui'ish. u'ha'ger'a batav, sh'tomo sh'hachmim y'l'modohu le'skar, v'mbia'a sh'm sh'tos' cholak ul ha'rashonim] v'la'avora d'veiri ha'sh'k s'tri ahddi.

co. y'sobim ul h'spotirah b'd'veiri ha'sh'k v'nra'ah bo'oh lab'ar b'cmah o芬n'im: sh'itah ha'tomim (psi' y'b sk'h) sh'cav b'sh'mi sh'vid'u sh'sh lo m'laha y'shna ul ch'viro, v'ch'viro t'obu' a'oto, v'yod'u da'm y'tu'nu b'bi'd m'laha y'shna la' a'minu lo, m'otter lo le'usot tz'dkotot v'tchbolot li'g'uz ch'viro ud sh'ipshar, v'ain ca'an a'on, d'c'lf'i sh'mia n'lia. u'ui'ish b'nativot sh'ho'sif u'z, v'nra'ah dh'hi'nu d'oka' ba'ofen sh'la'i y'hi'ah br'shu l'pni ha'dinim. v'a'c' a'oli' ap'sher le'frash 'g'c bn'd, dh'a d'cav b'ha'sh'k la'sor (psi' u'h) mi'ri' ba'ofen sh'ir'ah br'shu l'pni ha'dinim, dh'hi'nu sh'itba'ar b'mhal'ch ha'yon sh'shikr v'la'c' asor. mesh'a'c' b'ha'a di'orshim (psi' k'i) dm'iri sh'haloh a'ino b'ch'ims b'di la'beh'is'on, m'otter le'skar b'di li'atzil m'monu, v'z'u.

ud ap'sher lab'ar, dh'a d'sh'nos la' y'ido lo (psi' u'h) ain zo ha'p'ser v'dai, sh'rib'en sh'mhar ao la'achr' z'men y'z'ir l'hem ab'idat'm, mesh'a'c' bi'orshim (psi' k'i) sh'm

ca'. udot shkar le'hsh'bat ab'ida y'sh le'ui'zn ai' m'otter le'hud shkar um' le'hsh'bat ab'ida eo la'. bgno: m'za ab'ida sha'i'ib siman l'pni ya'osh sh'shiv'at le'sl'sha b'n'a, ha'm y'k'lo sh'nis le'hud ub'er ha'shli'chi. ui' b'sh'k (psi' u'h s'a) sh'cav b'ha' chayib m'na' achd l'ni b'ni ad'm b'ih'd v'c'fer b'hem, la' y'hi'ah achd t'obu' v'heb' mu'idim, v'c'sh'vo' m'mano' m'mano' ch'lo'kon, u'c'. m'smu' m'dbario da'sor af' c'sh'mshibim ab'ida'tu u'i z. v'ha'n af' sh'cav b'ch'vnu d'bi'd sh'ani, sha'sor le'skar sh'm af' li'atzil m'monu. am'nm z'u u'z m'ma sh'cav b'ha'sh'k g'v'ha (psi' u'h sk'n) sh'hi'ros y'kol lo'mer a'ni y'od'u, v'bo'at' y'atzil m'ha'z'iv l'shel'm, dm'tok sh'ani y'kol li'shev' m'shel'm. v'hi'nu sh'motter lo le'skar lo'mer a'nu y'od'u, af' sh'ba'amat y'od'u ul ha'mk'at, v'shm mi'ri' b'bi'd. v'a'oli' ap'sher la'ch'lk da'mi'rat a'ni y'od'u, la' na'ch'ab b'skar, sha'sor lo'mer b'bi'd, v'm'sh'oh m'otter li'orsh lo'mer a'ni y'od'u.

am'nm ud'yan ap'sher le'k'shot dh'a c'tav ha'sh'k (psi' k'i sk'h) sh'am t'ps ha'mlo'ah m'hal'oh ho'vo la'achr' mi'ata, z'rik la'ch'ior li'orshim, d'c'yon sh'ain n'far'ut m'hit'omim, chayib la'ch'ior l'hem. v'm' m'otter lo' la'tf'os, v'ain bo' m'shom' n'ol, v'la' y'lc' b'bi'd b'cl'l, "ao y'tu'nu b'pni bi'd' sh'tf'as m'hit'om". ha'ri d'd'ru'ha'sh'k dm'otter le'skar b'bi'd b'ha'dia b'di li'atzil m'monu, v'bo'

שלهم ואיז נקרא שמו ציין ממון) ונפלא.

עוד יש לחלק דבאמת ס"ל להש"ך שאין איסור לטעון טענה שקר כדי להיפטר ממון, שהרי כלפי שמי גליה דשלו היא. אלא דבחוב שרצו שעידו לו (ס"י ע"ח) טובע ממון שבאמת אין חיבור לו, דהיינו שתוועב מאותים והוא אינו חייב לו אלאמנה, כדי לחייב שבועה. וכן באופן שחייב מנה אחד לנ' אנשים ביחיד, וכפר בהם, אסור לב' להעיד שחייב להנ' מנה, משום שהתביעה היא תביעה שקר, שהרי האמת שחייב לנ', והוא חייב כל המנה לאחר כמו שהם טובעים. ואילו בירושים (ס"י ק"ז) שתבע אמת שזה אכן שייך לו, אף שטוען ע"י שkar מותר. ועל פי זה למצא אבידה שאין בה סימן וכו', אסור להם להעיד שששייך לאחד דהוה עדות שקר.

סיכום ענף זו האם מותר להעיד שקר להшиб אבידה, לפי תירוץ א' וד' אסורה, ולהתי' ב' ו' מותר, ע"ב.

כו. עניין למדיו לשונם דבר שקר בגמ' סוכה (דף מ"ו ע"ב) לא ליקני איש הווענאה לנוקא מ"ט דינוקא מקני קני אקנווי לא מקני ואשתכח דקה נפיק בלולב שאינו שלו. ואמר ר' יואר שלא למ"א אנייש לנוקא דיהבנה לך מידי ולא ייב לה משום דאתה לא גמור שיקרה שנאמר למדיו לשונם דבר שקר.

וצ"ע אמאי לא הביאה הגמ' את הפסיק של מדבר שקר תרחק. ויש שרצו לומר

מיירי באופן שהולה מת, ואם לא ישקר יפסיד בודאי, שהירוש באמת אינו יודע אם אביו חייב לו או לא, ומושואה מותר לו לשקר לומר שתפסו מהיים, כדי להציג ממונו מהפסד בטוח.

ולפי"ז אם אחד מצא אבידה שאין בה סימן ושיכת לנ' בני אדם, מותר לשנים להיעיד שששייך להשלישי, ועי"כ להוציא האבידה, אבלאו הבי, לעולם לא יחוירן, שהרי באמת אינו יודע מיהו הבעלים. אבל לפ"י מה שכתבנו לתרץ לש"י התומים, יכול להיות שאסור בכל גוני לשקר אם יהיה ברשות לפני הדיינים, אף" בהפסד מוכת.

עוד אפשר לחלק עפ"י מה שחרידש ראש הכלול ר' יצחק שובקם שליט"א דזה תלוי, להוציא ממון מהבירו, אסור לשקר, אף שמצויל ע"י זה ממון. משא"כ ממון שכבר נמצא תחת ידו, מותר לשקר כדי שלא יוציאו ממנו. ועפ"ז נתישבו דברי הש"ך בטוב טעם ודעת, רבשנים שעמדו על חוכמו (ס"י ע"ה) מיירי שרוצים להוציא ממון ע"י שקר, ומושואה אסורה. משא"כ בירושים (ס"י ק"ז) מיירי בממון שתפס לחובו, ובכח"ג מותר לשקר כדי להוכיח (וכבעין מה שמוכיח באסורה בע"ט שמותר לו לשקר להציג ממונו מהפסד ממכם, ע"ש).

ולפי"ז במצב אבידה של נ' בני אדם, שא"כ סימן, מותר לשנים להיעיד שקר שששייך לשישי ועי"ז להוציאו ממון, שאיז עדות להוציא ממון, רק להזכיר להם אבידתו (והמנגビחו חשיב שומר

הר"ן הרי מתנה ע"מ להחויר ולא החיוירו, לא יצא, וא"כ לאו שמייה מתנה, והאב יוצאה בלולב, דשלו הוא דלא מתקיים הרגנאי דהחוירה. וצ"ל דהփירוש בגין' דהחתינוק לא יצא כיון דאין בידו להחויר. אולם קשה כיון דחווי קטן, הרי אין בתרות חיוב וכו'. וצריך לומר דבזין שהאב מבטיח לתינוק שנוטן הלולב כדין לצאת, אף דבאמת אינו יוצא שוב אני לאגמורין שיקרא, וזהי כוונת איידך דר' זירא דלא יאמר לו יהבה לך מידי ולא יהבה ליה, ע"כ ודברי חכם חן.

דהגמ' אירי באופן שאין איסור שקר, כגון שמתחלת רצה לחת לו ובסוף החליט שלא לחת לו, ובכח'ג אין איסור משקר, דהאיסור שקר הוא רק אם בשעה שמדובר אין בלבו לעשותו, אבל אם בדעתו לעשותו ובסוף שינוי דעתו אין כאן איסור שקר. ומ"ה איתא בגין' שאע"פ שמותר מצד איסור שקר, אף"ה לינוקא לא יעשה כן, משום שמלמדו לשקר. ויש שרצו לתרץ דהגמ' אירי דמשקר לצורך מצוה ובכח'ג ליבא איסור שקר, וכן לא יעשה לשקר.

כת. כתיבת שקר, ושקר לעכום יש שרצו לומר שהאיסור הוא רק לדבר ולא לכתב. אמן אין זה נכון, דעתן חוס' בא בתרא (דף צ"ד ע"ב) ד"ה הרי זו"ל דאף בכתב עבר על "דבר שקר תרחק", ע"ב. ושם מבואר יותר דאף אם רק חותם על שקר, עובר משום "דבר שקר תרחק". ועיין בשו"ת חותם המשולש, (ס"י ט"ו) שבתב בפירוש, שאף ננד עכו"ם יש איסור "דבר שקר תרחק".

ועי"ש במהרי"ץ היה שמאיה בשם הרמב"ם שצורך ליוזר בקטנים "הרבה", וללמוד לשונם דברי אמת שמכאן הוציא הרמב"ם דבריו.

ועי"ש עוד מש"כ שם בדרך הידוד דמיירתו זאת דר' זירא שיכת למימרא ראשונה דלא ליקני איניש הווענא לינוקא מ"ט דינוקא מקני קני אקנווי לא מקני ונפיק בלולב שאינו שלו. והקשה

ב' העורות בריני אבידת:

אסור לאדם לאכול אצל בית חביו בלבד רשותו, אף שיודיע שחבירו ודאי יתרצה בשיוודע לו שאכל אצלו. וכן כתבו החוס' ב"מ (דף כ"ב ע"א) ד"ה מר וטרא. וכן פסק בשו"ע הרב דאף שחבירו יצטער בשיוודע לו שלא אכל, ג"כ אסור לאכול. וחידש הקצוה"ח (שם) רמותר ליטול אתרוג של חביו, או

א. אי מותר לאכול אצל קרוביו ללא

ידיעתם

בקצוה"ח (ס"י רס"ב סק"א) כתוב דקי"ל באבי דיאוש שלא מדעת לא هو יאוש, והיינו אם אינו יודע שנפללה לו, אף אם לכשיאודע לו יתיאש בוודאי, וכן שמצוואה במקום שרוב עכו"ם מצוין שם וכדו', בכל זאת אסור לו לקחתה. ולפי"ז

לו כפל משיוו. ולכארה בוה נוכל גם לזרף את דעת הש"ך שמתיר לאכול אף بلا קניה, ויאכלו ענווים וישבעו. ואם ביקר אצל חוריין, לבארה ודאי מותר לאכול אף بلا ידיעתם, דודאי לכתיחילה קנו גם בשביל בניהם, שיזדעים שנכנסים מיד פעם לביהם. שוב מצאתי שכ"ב להדייא בשו"ע הרב שבנים אצל אבותם וכדו, מותרים לאכול.

לסיכום: לרוב הפסוקים אסור, אמן אם מוכחה לו טפי ע"י אחר, לכאי מותר.

ב. בירור בענין היתר רוב עכ"ם בשו"ע (ס"י רנ"ט ס"ח) כתוב המחבר וז"ל נהר שעושין בו סבר לצוד דגים, ופועלים ישראלים רגילים לעשותו ולהקנו בשמתקלקל, המוצא בו מציאה חייב להבריג. ועיי"ש בסמ"ע (פרק ב') ואע"ג שרוב עכ"ם מצוים סביבות המים, מ"ט ישראל שנפל לו דבר, אינו מתייחס נפשו, שסובר פועלים ישראלים המצויים שם ימצאו אותם, ויבריזו, ואתן בו סימן. ולכארה צע"ג אמאי חייב המוצא בת רוב. שוב מצאתי בט"ז (שם סע"ג) בדברינו, שהקשה במצב הבית אין במקומם שרוב ישראל מצוים, אמאי לא אולין בת רובא דעלמא, והרוב הם גוים, ותרץ דשאני הבא כיון שאפשר

ליישב בסוכת חבריו אף שלא מודעת, משום דניחאה ליה לאינייש דלייעבר מצוחה בממוני, ואע"ג הדשתא מיה לא ידע. יצא לפיז'ו אדם אחד ביקר אצל בני משפחתו וכדו באופן שבעל הבית לא נמצא, אסור לו לאכול שם או לשנות שם דבר, משום דיוש שלא מודעת לא הי יאוש. ואף דהש"ך (סימן שנ"ח) כתוב דלויל דמסתփנא הייתי חולק על תום, וס"ל שמותר לאכול בכח"ג. וכותב שם דלא דמי ליאוש שלא מודעת דאבייה, דשאני הבא שאחרי שנתודע לו מרוצה מאכילתנו, משא"כ באבידה גם אחר שתודע לו אינו מתייחס, ואין ניחא ליה באבידתנו, ורק שאינו יודע היקן היא, עיי"ש. מ"מ הרוי התום והקצוה"ח ושו"ע הרב פסקו לאיסור, ואף הש"ך עצמו אינו מכירע להיתר.

אמנם אם ישלים עבר האוכל והשתיה תשלים במזמן טפי משווי הדברים שאכל, מותר לו להנות מזה, וממו שנתבאר בטוש"ע (ס"י שנ"ט ס"ב), דכיון שהם יפים מהדבר שלוקח זכות הוא להבעלים, ונעשה מכירה אף שלא בידיעתו. (אמנם צריך לזכות לו הממון ע"י אחר, דקנין חצר לא יהני באן, שהרי החצר כרגע אינה משתמרת לבעל החצר, כיון שהוא לא שם, והאורח נמצא שם). ואף שמדובר שם שכל זה הוא דוקא בדבר שעומד למכירה, אבל חפצי בירנו אף ככפל משוני אין יכול להוציאה, אפשר לומר שדבר מאכל וכדו אין מקפיד מלמכו כחפצי ביתו, וודאי ניחא במכירתו, ובפרט אם נתן

וארנקי דס"ל אמרין דהוה של המת מדין קרוב, ותמה דבי אי אפשר שיזדמן ב' דברים סמוכין זה לזה, והנהג בגין זה אבד בגין, וכן בב' אבידות סמוכין והזה לזה לא אמרין דשיך לאחד, ורק בפירות וכלי, והכלי נגד הפירות ובעל הפירות טען שזה מהכלי ונראין הדברים שהוא אמת דמנין לו לידע על פירות כאלו שהוא ליד הכליה, והוא בעין סימן מקום, משוייה מהכלי ומהו ר' עין הפירות מדין קרוב, ויל"ע בזה.

הו יצא מהנ"ל מחולקת שורשית בביואר דברי המחבר שכחוב מצא כלי ולפניהם פירות "חייב להזכיר". דלקוצה"ח מבירוי על הכליה, ועיי' סימנים בכליה מהויר לו ג"כ הפירות. ואילו לנתייה"ט מכיריו גם על הפירות, וצריך לומר סוג הפירות וכדו, ועיי' מהויר לו גם הפירות. וא"כ אפשר"ל דגמ הקצוי מורה לדברי הטעז' רבעמוק דאפשר לבורי מברירין, ומישוב קושיא הנ"ל ורק הכא נשאר בצע"ע כיון שמקבלו אף בלי סימנים, ודלא כהנתה' שלמד בדברי המחבר שמכריו גם על הפירות, וכנו"ל.

לסיכום: רוב גוים מהני לייאוש בעליים, אמןם בלבד חייב להזכיר ולברר.

להתברר ע"י ההכרזה דאבייה של ישראל היא עבדין בן, ולא מהני רוב גוים, אלא לעניין יאוש בעליים, Dao נתיאשו הבעלים החושבן דהעכו"ם מצאו ולא יחוירנו. נמצא דברון דברון שאפשר לבירר ע"י הכרזה, לא אולין בתר רוב, ולכן בסכך וכו' ובגיל חייב להזכיר. והוא Dao'ץ להזכיר במצב במקום שרוב עכו"ם מצוין שם, משום אמרין שהבעלים נתיאשו, וכן נ"ל.

ועפי"ז נתישבה קושית הקוצה"ח (ס"ר ס"ב סק"ב) שהקשה שם על מה שכחוב המחבר, מצא כלי ולפניהם פירות שאם מראיין הדברים שהם של אדם אחד חייב להזכיר. והקשה אמא לא אולין בתר רובו ועלמא לומר שהפירוט באו מרוב העולם, ולא מהכלי, דהא קייל' רוב וקרוב אולין בתר רוב, ונשאר בצע"ע. ולכאותה לפי הטעז' הנ"ל מושב שפיר, רבעמוק שאפשר לבירר ע"י הכרזה, מבירין, ולא אולין בתר רוב. וכך גם בכליה פירות, אפשר לבירר בהזכיר, ולא אולין בתר רוב, ונפלא.

אמנם באופן שכחוב היב"ש א"א לתרין בן, דס"ל דאף במת ונמצא ארנקי סמוך לו אמרין דהוה של המת, ע"כ. והרי הכא אינו מתברר ע"י המת, וא"ה אמרין דהוה של המת מדין קרוב, וצע"ע בנ"ל. ויעו"ש בנתיבות (סק"ו) שהקשה על הקוצה"ח במה שכחוב לעניין מה